

UTDANNINGSDIREKTORATET

Postboks 9359 Grønland
0135 OSLO

Saksbehandler	Asle Sandnes
Vår dato	27.05.2025
Vår referanse	2025/356
Deres dato	
Deres referanse	

Svar fra FUG - Innhenting av kunnskap om arbeidet med tidlig innsats, inkludering og tilrettelegging i barnehage, skole og SFO

Vi viser til brev fra Utdanningsdirektoratet datert 25. april 2025 og takker for at vi har fått anledning til å svare på de 10 spørsmålene som er stilt i dette brevet. Samtidig må vi erkjenne at det ikke har vært helt enkelt å være på spørsmålene. Spørsmålene forutsetter i ganske stor grad en systematisk oversikt over de aktuelle temaene over tid som FUG ikke har.

FUG sitt sekretariat mottar årlig omkring 450 henvendelser fra foreldre som ønsker rådgivning. I årene 2020 til 2024 har antallet henvendelser som gjelder spesialundervisning ligget stabilt på mellom ca. 30 og ca. 40 henvendelser. Vi kan ikke se noen tydelig tendens ut ifra dette. I samme periode har antallet henvendelser hvor vanskelig kommunikasjon med skolen/rektor er en del av bildet ligget ganske stabilt mellom 25% og 30%. Disse henvendelsene ser vi på som eksempler på at skolene ikke har lyktes med å være tett på.

FUG er et bredt sammensatt utvalg med engasjerte foreldre. Vi har tatt for oss spørsmålene og besvart dem så godt vi har kunnet. Innspillene nedenfor er framkommet ved at alle deltakerne på utvalgsmøte i FUG den 21. mai har gitt sine innspill til spørsmålene presentert i Forms. De oversendes slik utvalgets medlemmer har besvart spørsmålene uten nærmere bearbeidelse. De bygger på hver enkelt medlems egen kjennskap til temaet, og gir ikke i seg selv grunnlag for å konkludere, men vi håper at dette kan bidra til det store bildet i Udires arbeid.

Kompetansesituasjonen

1. Hvordan vurderer dere kompetansesituasjonen i barnehager og skoler, når det gjelder målet om å være tidlig inne, tilpasse og tilrettelegge – før vansker vokser seg store? Ser dere tegn til utvikling på dette området?

- Det er store forskjeller og veldig variabelt.
- Variabel, mange skoler og skoleeiere har de senere årene etablert inkluderingsteam o.l. men samtidig er dette et ressursproblem som en «ikke lovpålagt» tjeneste.
- Lite forbedring, får ofte innspill på at det mangler ressurser. Lærerens ansvar, eller syn på eget ansvar virker å være svekket. Jeg og andre foreldre har fått tilbakemelding fra kontaktlærer om at «barnet har vedtak om tilrettelagt opplæring osv.» som igjen fører til at kontaktlæreren gi uttrykk for at han/hun ikke har ressurser eller tid til å følge opp det barnet

FORELDREUTVALGET FOR GRUNNOPPLÆRINGEN

Postboks 29, 3833 Bø i Telemark | Besøksadresse: Stasjonsvegen 33A, 3800 Bø i Telemark
Telefon: 477 99 200 | Org.nr.: 989 628 011 | post@fug.no | www.foreldreutvalgene.no

og det er assistenten/spesialpedagogen sitt ansvar. Dette er med på å skape en negativ spiral og ansvarsfraskrivelse.

- Det er store forskjeller i Kommune-Norge. Noen har gode ordninger mens andre har et etterslep.
- Lærere har ikke ressurser til å "ta" det tidlig nok.
- Ingen forbedringer som er merkbare fordi kompetanse koster og skolene er ærlige på at de økonomiske ressursene til å ansette fagkompetanse mangler. Skolebudsjettene i kommunen er stramme, og skolene prioriterer ikke å ansette fagkompetente fordi det må gis høyere lønn.

2. Hvordan vurderer dere kompetansesituasjonen i barnehager og skoler, på vanlige spesialpedagogiske fagområder (for eksempel matematikkvansker, lese- og skrivevansker, språkvansker, ADHD og autismespekterforstyrrelser)? Ser dere tegn til utvikling på dette området?

- Ja innenfor noen spesialpedagogiske fagområder eks. Tourettes. Men utviklingen går sakte.
- Norsk Tourette Forening har holdt gratis digitale kurs for ansatte i skolen over de tre siste årene, og det har deltatt rundt 2500 personer. Dette betyr at kompetansen skal ha økt, men samtidig opplever foreningen fremdeles mange henvendelser fra foresatte i skole. Situasjonen er nok i forbedring, men det går sakte, og det er generelt lav kunnskap om Tourettes syndrom i skolen. Oppsummert: det går fremover, men det går sakte.
- Liten. Jeg vet at enkelte skoler som har spesialklasser for barn med autisme, emosjonelle vansker med mer gir god oppfølging, skjerming og støtte. De barna har mulighet til å ha en mer hybrid skolehverdag, hvor de følger klassen i noe og har et annet opplegg i noen fag. Den generelle skolen er i liten grad flink til å tilrettelegge for disse barna som nevnes i spørsmålet over. Det kan man kanskje også se ut fra statistikk på vedtak på «spesialundervisning». Det er på ungdomsskolen det gis mest, og laveste trinn minst. Min bekymring er manglende evne til å løfte disse barna opp. Jeg vet at mange av disse barna får oppfølging av en assistent på 21 år, og ikke av kontaktlærer eller en person med kompetanse for å løfte eleven. Gapet blir da større, og barnet henger lenger og lenger etter de andre elevene. Jeg opplever at flere skoler peker på ressursmangel i møte med foreldre. Det er stor variasjon mellom skolene på hva disse elevene mottar av tilbud og hvilken kompetanse skolen har på de ulike vanskene.
- Liten, men noe utvikling. Et spesifikt eksempel gjelder de med Tourettes.
- Kompetansen er lav. Skolene mangler interne rutiner på å overføre kompetansen internt på skolen. Bekymret over at det virker mindre spesialpedagogisk kompetanse hos allmennlærere. Opplever at skolene ønsker mer miljøterapeutisk eller vernepleierkompetanse. Men det varierer veldig fra skole til skole.
- Varierer veldig fra skole til skole (noe prøver veldig). Generelt sett lite utvikling - og på tross av "laget rundt"-debatten er det forholdsvis lite fokus på å faktisk få andre yrkesgrupper inn i det enkelte klasserommet (sammen med lærer).
- Det er mangelfull kompetansesituasjon i skoler på vanlige spesialpedagogiske fagområder. Dette fører til at spesialvedtak fattes fordi skolen er pålagt å gjøre det når foresatte ber om det og elevens situasjon tilsier det. men at skolene ikke har fagkyndige til å følge opp eleven, en til en, der det foreligger vedtak om det. Dette fører til at eleven risikerer å bli hengende etter i den faglige utviklingen og det går utover elevens trivsel.

Tettere på: tidlig innsats

Tidlig innsats i denne sammenheng betyr et godt pedagogisk tilbud fra tidlig småbarnsalder, ved at barnehager og skoler arbeider for å fange opp, forebygge utfordringer, og at tiltak settes inn umiddelbart når utfordringer avdekkes.

3. Får barn og elever raskere hjelp og tilrettelegging, innenfor ordinær opplæring? Evt. hvordan gjøres det?

- Det er garantert forskjellig fra skole til skole, og skoleeier til skoleeier. Jeg kjenner særlig en kommune, og de er raskt på når det er noe, siden de har tydelige rutiner for hva som gjelder i forskjellige situasjoner.
- Nei, jeg opplever ikke at barn får raskere hjelp. Jeg kjenner til foreldre som har stått i en 3 år lang kamp før barnet ble utredet. Jeg tror det er store variasjoner på hvor raskt barn får hjelp, basert på hvor du bor og hvilke vurderinger kontaktlærer gjør i forhold til elevens vansker.
- Det er krevende å få rask hjelp for eleven uten at foreldre er tett på skolen og ber om det. I situasjoner der skolen er klar over tilrettelegging er det krevende fordi de mangler ansatte ressurser.

4. Hvordan jobbes det med å skape en kultur for inkludering med mål om at alle barn og elever skal få gode, tilpassede tilbud? Ser dere tegn til utvikling på dette området?

- Burde det bli opprettet flere tilrettelagte tilbud? Det kan være en utfordring i dag med å bare få et tastatur til barnet ditt med dysleksi fordi en får til svar fra skolen «I denne kommunen får elevene tastatur når de begynner i XX klasse, og det er slik vi gjør det». Som foreldre skulle jeg ønske at barnets behov og vansker skal være i fokus, og at skolen burde bli mer fleksibel. Ofte kan hensynet til hva andre elever vil føle eller mene kan veie tyngre, enn å tilrettelegge for at en enkel elev får sitt behov oppfylt.
- Noen skoler er flinke på skole-hjem samarbeid for å bidra til en god kultur for inkludering på skolen og fritid.
- Varierende, men (fortsett) kanskje minst knyttet til elever som er faglig sterke.
- Det er mer fokus på det med å skape møteplasser for elevene både på barneskolen og ungdomsskolen og det er flere miljøterapeuter som ansettes, men de har ikke kapasitet til å håndtere og arrangere inkluderende møteplasser for større og varierende elevgrupper fordi det ansettes for få miljøterapeuter i forhold til elevtallet.

5. Er det en utvikling i hvordan PPT jobber for å støtte barnehage og skole i å arbeide forebyggende?

- Her er det store regionale forskjeller
- Det vil jeg ikke si. PPT er veldig presset på ressurser, og bruker det meste av tiden på å få skrevet sakkyndige vurderinger, og er i mindre grad ute i skolene. Ref. undersøkelse fra 2022, tviler på situasjonen er særlig bedre i dag.
<https://www.utdanningsforbundet.no/nyheter/2022/ppt-far-ikke-gjort-lovpalagte-oppgaver/>
- Ikke som jeg har opplevd. Har samhandlet med PPT i mange år. Merker ikke noe forskjell. Jeg stiller spørsmål til Statped sin rolle, og hvorfor Statped er en egen aktør utenfor PPT?
- Jobbes mer systemrettet i PPT, f.eks mer med klassemiljø og klasseledelse. Men det er ofte Etter at det har oppstått et problem. På grunn av press på PPT, så er det lite rom for å jobbe på forebyggende nivå.
- Det er altfor store variasjoner i hvordan PPT jobber for å støtte skolen i å arbeide forebyggende.

Barn og elever med særskilte behov

6. Hvordan vurderer dere det pedagogiske tilbudet til barn og elever med behov for særskilt tilrettelegging, inkludert barn og elever med stort læringspotensial? Har det vært en utvikling her?

- Veldig variabelt. Men i disse dager holder Larvik kommune på å sette sammen et prosjekt for elever med stort læringspotensial, som skal involvere grunnskole, VGS og næringsliv.
- Ja, her burde det være større rom for å få fordype seg mer dersom en har stort læringspotensial. Det er ikke uvanlig med mattegruppe på barneskolen, hvor de som er faglig sterke på trinnet blir tatt ut på grupperom med egen lærer og får lov å «blomstre». Jeg vet om elever i som får mulighet til å spille Minecraft når de er ferdige med å gjøre det som er opplegget for timen istedenfor å utvikle seg enda mer.
- Lærere på vår skole tar på alvor de med stort læringspotensial og gir de nye utfordringer så de kan fortsette og utvikle seg.
- Opplever at læreren fortsatt ser på elever med behov for særskilt tilrettelegging er en «byrde» for læreren. Det tror jeg handler om at læreren kjenner på at han/hun kommer til kort, men også at læreren har mange oppgaver i løpet av en arbeidsdag
- Varierende - virker som det avhenger av at barnet har en lærer med "rette" holdninger. Lite til ingen utvikling når det gjelder elever med "stort læringspotensial"
- Det er fortsatt behov for flere at det pedagogiske tilbudet til barn og elever med særskilt tilrettelegging forbedres. Det er for få konkrete tiltak som fører til elevens trivsel og læringsmotivasjon.

7. Hvordan vurderer dere tilbudet i SFO for elever med behov for særskilt tilrettelegging?

Har det vært en utvikling her?

- Vet ikke, men kjenner til at elever som f.eks. har vedtak om ekstra pedagog/assistent ikke får dette med seg over i SFO-tiden.
- Jeg har opplevd utfordringer med ressursmangel og ressurser med kompetanse på elevens utfordringer. Barnet har ikke hatt det trygt og godt, og har heller valgt å la barnet gå hjem etter skolen. Det kan igjen bidra til en opplevelse av enda større grad av utenforskap.
- Dårlig. Ikke vært en utvikling her. Situasjonen har kanskje blitt enda verre etter at det ble gratis SFO fra 1.-3. klasse, fordi mange SFO har blitt mer fulle og at det er mindre ressurser totalt sett
- De innspillene jeg får er at det her i beste fall er som før: sakkyndige vedtak blir liggende og det tar lang tid (nesten hele skoleår) før elven får vedtak fra skolen. Det dokumenteres i liten grad om barnet faktisk får den hjelpen som sakkyndigrapportene tilsier at de skal få. I den nye loven deles vedtakene i: personlig assistanse, fysiske hjelpemidler og pedagogisk tilpassing. Fordi sakkyndigrapportene nesten utelukkende brukes til vedtak knyttet pedagogiske tilpasninger, rapporteres det om kommuner/skoler som bevisst unnlater å gjøre vedtak på de to første områdene fordi de ved avslag må rapportere til Statsforvalter (og det ønsker de ikke - bl.a fordi de delvis overlater det med personlig assistanse til familien/barnet selv ("dytter" over på BPA-ordningen, så slipper skolen kostnaden)).

8. Hvordan ivaretas prinsippet om at barn skal bli hørt i alle saker som angår dem? Er det vært en utvikling her?

- Vestfold fylkeskommune krever at tiltak diskuteres med elev, så det er i hvert fall noen steder det legges til rette for god medvirkning
- Ja, på flere områder. Både i skoledemokratiet, men også i enkeltsaker. Jeg har opplevd en stor forbedring i utviklingen når det kommer til elevens stemme, utfordringen er at det skaper forventninger hos eleven som skolen i liten grad evner å følge opp.
- I Tromsø er de flinke til å invitere elevråd inn på kommunestyret møtene.
- Skolene og skoleeier har blitt mye bedre på dette.
- Usikker. Hører fortsatt om foreldre som sliter seg ut og blir sykemeldte i sin kamp for at deres barn sine interesser skal bli hørt. Har også fått eksempel på at barnet settes overfor et "panel" med alle ekspertene/skolen. Intensjonen er sikkert god, men for barn generelt, og

særlig ved visse diagnoser, vil det være vanskelig å svare "ærlig" på hva hen synes om det tilbudet som gis.

- Barn blir ikke hørt når de kommer med løsninger som det å få bytte klasse når de har vedtak på særskilt tilrettelegging. Dette medfører at eleven mistrives enda mer i klassen og heller får skolevegning og vil bytte skole enn at ungdomsskolen imøtekommer ønsket om å bytte klasse der elev og foresatte er enige om at det vil hjelpe barnets.

9. Bidrar PP-tjenesten til at barnehager og skoler kontinuerlig vurderer om, når og hvordan barn og elever som har vedtak om spesialpedagogiske tiltak, får et tilfredsstillende tilbud?

- Nei, jeg har i liten grad opplevd at PPT har vært med å vurdere om eleven eller andre elver jeg kjenner til får et tilfredsstillende tilbud.
- Ja når arbeidet systematiseres med jevnlig samarbeidsmøter og rapporteringer.
- PP-tjenesten trekker seg ut etter å ha sendt rapport til skolen og forvente at skolen følger opp. Skolene som ikke har ressurser eller fagfolk følger ikke vedtakene godt nok og forbedringen og utviklingen hos eleven uteblir.

10. Er det annen informasjon dere ønsker å supplere med for å beskrive status i barnehage, skole og SFO – knyttet til arbeidet med tidlig innsats, tilpasset opplæring og individuell tilrettelegging?

- Manglende kompetanse og ressurser knyttet til SFO tilbud. Mer bruk av foreldreressursen når det kommer til tilpasset opplæring, tidlig innsats og generelt skole-hjem samarbeid.
- Situasjonen i kommunen og skolene (indirekte vil det si elevenes situasjon) har blitt dårligere etter at Statped ble omorganisert, og at det er komme krav om at kommunen skal sitte på enda større faglig kompetanse. Mens Statped skal jobbe enda mer spisset på barn med store sammensatte vansker. Ressursene som er tatt fra Statped går i altfor stor grad til UH-sektoren. Dette er et system som ikke er godt nok. Ressursene blir altfor langt fra elevene, slik det er organisert i dag. Et eksempel er at UH-sektoren bruker mye ressurser på å arrangere ulike type konferanser og seminar med faglig påfyll. Men i praksis så har ikke kommunen mulighet til å sende de som har direkte kontakt med ungene på slike fagseminarer, og da kommer ikke kompetansen frem til de personene som jobber ungene. I tillegg er dette et system som er veldig godt tilpasset store kommuner, mens mindre kommuner blir lidende. Mindre kommuner har ikke anledning til å bygge opp spisskompetanse hos enkeltpersoner på mange ulike fagområder.

Med vennlig hilsen

Ståle Sand Kalkvik
Leder, FUG

Johanne Marie Olaussen
Nestleder, FUG

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur

UTDANNINGSDIREKTORATET

Schweigaards gate 15B
0191 OSLO

Saksbehandler Asle Sandnes
Vår dato 23.09.2025
Vår referanse 2025/356
Deres dato
Deres referanse

Svar fra FUG - Innhenting av innspill til tiltak om arbeidet med tidlig innsats, inkludering og tilrettelegging i barnehage, skole og SFO

Innledning

Foreldreutvalget for grunnopplæringen (FUG) takker for muligheten til å bidra med innspill til arbeidet med tidlig innsats, inkludering og tilrettelegging i barnehage, skole og SFO. Våre forslag bygger på erfaringer fra foreldre over hele landet, innhentet gjennom henvendelser, møter og utvalgsarbeid. Foreldre peker på en rekke utfordringer på dette området, inkludert mangel på ressurser og kompetanse, svakt samarbeid, og utilstrekkelig tilbud for barn med særskilte behov. Vi har særlig lagt vekt på foreldreperspektivet og betydningen av et godt skole-hjemsamarbeid.

Tiltakene vi foreslår nedenfor er utformet med mål om å:

- Fremme tidlig innsats og gode tilpasninger
- Styrke den spesialpedagogiske innsatsen
- Fremme samarbeid på tvers av tjenester
- Sikre et godt tilpasset tilbud for barn med særskilte behov
- Ivareta barn og unges rett til medvirkning

Skole-hjem-samarbeid generelt

Tiltak: Styrke skole-hjem samarbeidet ved å involvere foreldrene som en ressurs.

Foreldre merker ofte utfordringer hjemme før de blir synlige på skolen. Det bør være faste dialogmøter og aktiv bruk av informasjon fra foreldrene slik at foreldrene opplever å få en reell partnerrolle i samarbeidet rundt elevene.

Eksempler:

- Det innebærer blant annet å få en felles forståelse av situasjonen barnet står i, foreldremedvirkning i utforming av tiltakene og evalueringen av tiltakene.

- Tilbud om foreldrekurs i hvordan støtte barna hjemme, i for eksempel lekkesituasjonen, leseopplæringen o.l.

Overganger

Tiltak: Følge opp etterlevelsen av pliktene i Opplæringsloven til å følge opp overganger gjennom skoleløpet.

Gode planer og maler med konkrete rutiner for overføring av informasjon og støttende tiltak i overganger mellom barnehage, skole, ungdomsskole, med aktiv involvering av elever og foresatte. Overganger kan også innebære overganger fra ferie til skolehverdag, mellom time og friminutt, ulike lærere, skole-SFO o.l

Eksempler:

- Overgangsmøter med barnehage/skole og foresatte der barnets styrker, utfordringer og behov diskuteres.
- Overføringsskjema som inkluderer foreldres og barnas innspill om barnets trivsel, interesser og eventuelle bekymringer.
- Besøk på ny skole og møte nye ansatte sammen med foreldre før skolestart for elever som har behov for det.

Kartlegging

Tiltak: Styrke kompetansen på kartlegging og ulike kartleggingsverktøy.

Hensiktsmessige verktøy til kartlegging av barna på de områdene det er behov for større forståelse og innsikt. Foreldre merker ofte utfordringer hjemme før de blir synlige på skolen. Kartlegging kan starte med samtale med foresatte og elev, avhengig av situasjon, alder og modenhet. Kartleggingen må følges opp med relevante tiltak.

Eksempler:

- Standardiserte rutiner og gode maler for tidlig kartlegging og kartleggingsmateriell for ulike utfordringer barn står i, med tydelig ansvar for oppfølging og dialog med både foreldre og elev.
- Bruk av foreldreskjema for å kartlegge barnets utvikling og trivsel.
- Tydelig informasjon til foreldre om hva de ulike kartleggingene innebærer og hvordan resultatene brukes.
- Kartlegging kan innebære bruk av observasjonsskjema for uro og språkforsinkelser, kartlegging av situasjoner som er trygge / utrygge ved ufrivillig skolefravær osv

Tilpassede læremidler

Tiltak: Følge opp og sikre at elever har tilgang til tilpassede læremidler, både digitale og fysiske, som de har behov for.

Foreldre til barn med særskilte behov havner ofte i kamper for noe barn egentlig har krav på, men som skolene opplever det mangler ressurser til. Foreldre ønsker å støtte barn hjemme, da er det viktig at de også har tilgang til tilpassede ressurser hjemme.

Eksempler:

- Tastatur til de elevene som trenger det, klosser og kulerammer, fysiske bøker, mulighet til direkte utfylling osv
- Skolen tilbyr opplæring i kompensierende hjelpemidler (f.eks Lingdys) til både eleven og foreldrene, slik at elevene kan utnytte ressursene til fulle og foreldre kan støtte hjemme.
- Foreldrene har tilgang til de digitale enhetene og programvarene elevene benytter på skolen

Spesialpedagogisk innsats

Tiltak: Styrke oppfølging av vedtak. Vedtak må følges opp av kvalifisert personale med den rette kompetansen.

Den nye opplæringsloven er tydelig på de formelle kravene, men i praksis ser vi at vedtakene ikke alltid blir fulgt. Foreldrene får ikke beskjed om når det er avvik og opplever ikke at det skjer noen endring hvis de sier ifra om eventuelle avvik og mangler. Barneombudet har også pekt på behovet for styrking av adgangen til å klage på manglende oppfyllelse av vedtak. Systemet for oppfølging av spesialpedagogiske vedtak må styrkes.

Eksempler:

- En løsning kan være å innføre obligatoriske, systematiske samarbeidsmøter og rapportering av om vedtakene er fulgt.
- Mentorordninger der spesialpedagoger veileder lærere både opp mot enkeltelever og klasser.
- Systematiske planer og rutiner for kompetanseoverføring mellom ansatte. Sikre at alle involverte kjenner til den sakkyndige vurderingen og elevens IOP. Hvilke tiltak som er satt inn og hvorfor. Hva har fungert bra? Hva har vært utfordrende? Hvordan kan det være lurt å jobbe videre med denne eleven?

Laget rundt eleven

Tiltak: Styrke helheten i tilbudet til elever, særlig elever med behov for individuell tilrettelegging.

Vedtak om ekstra assistanse for skolen gjelder ikke i SFO-tiden. Dette kan bidra til utrygghet og manglende inkludering. SFO må ha tilstrekkelige ressurser og personell med kompetanse

på elevenes utfordringer, slik at det blir en meningsfull og trygg hverdag for elevene. Det må være en kontinuitet i tilrettelegging fra skole til SFO. Foresatte må ofte gjenta informasjon til ulike instanser og det kan være uklart hvilke tiltak som er iverksatt fra ulike instanser og hvordan disse følges opp. Det er behov for flere yrkesgrupper inn i skolen; fysioterapeuter, vernepleiere, miljøarbeidere, sosionomer mv.

Eksempler:

- Elevene kan få egne spesifiserte vedtak som gjelder for SFO
- Krever koordinering mellom skole og SFO, fleksibilitet i organisering og samarbeid.
- Etablering av faste, tverrfaglige team i skolen, som inkluderer PPT, helsesykepleier og miljøterapeuter, og aktuelle lærere kan sikre en helhetlig tilnærming.
- Krever ressursøkning, samtykkehåndtering og koordinatroroller. Mindre kommuner trenger støtte for å bygge spisskompetanse.
- Felles digitale plattformer mellom involverte instanser for informasjon, tiltak og oppfølging av tiltak for informasjonsdeling med samtykke fra foresatte.

Med vennlig hilsen

Ståle Kalkvik
Leder, FUG

Johanne Marie Olaussen
Nestleder, FUG

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur